

1. Извадок од Мониторинг извештајот за мини 2004 година: За свет без мини

РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Клучни развојни моменти од мај 2003 година: Министерството за одбрана во јули 2003 година ја презеде координацијата на акцијата против мини во Република Македонија, канцелеријата на ОН за акција против мините се затвори. Во 2003 година, над 1,6 милиони квадратни метри земја и се отстапија на заедницата, по операциите за расчистување и истражување. Во 2003 година, Република Македонија, за разлика од 2002 година, доби значително помалку меѓународни средства за акцијата против мините. Во јуни 2003 година, Меѓународниот комитет на Црвениот крст ја заврши програмата за едукација за ризиците од мини и Секторот за Цивилна заштита ја презеде одговорноста за едукацијата. Во јуни 2004 година, Единицата за хумано деминирање истакна дека за 2004 година не се планира едукација за ризиците од мини поради ограничените финансии. Министерството за одбрана во април 2004 година изјави дека Република Македонија никогаш не произведувала противпешадиски мини, притоа укажувајќи дека пробното производство на мините од типот PMR-2A кон крајот на 90-те беше неуспешно, а погоните беа уништени во 2000 година.

Клучни развојни моменти од 1999 година: Република Македонија стана држава потписник на Договорот за забрана на мини (Mine Ban Treaty) на 1 март 1999 година. Владата изјави дека акциите со кои се прекршува договорот се санкционирани со постоечкиот Кривичен закон. Уништувањето на резервите се заврши на 20 февруари 2003 година, токму пред крајниот рок предвиден со Договорот. Се уништија вкупно 38.921 противпешадиска мина. Република Македонија донесе решение да задржи 4.000 мини, наместо претходно декларираниите 50. Бунтовниците, етнички Албанци, во конфликтот во 2001 година употребија мини во регионот кој се граничи со Косово. Извештаите по член 7 кои ги поднесе Република Македонија не обезбедија податоци во врска со локацијата на минираниите области или за програмите за расчистување на мините. Обединетите Нации основаа Канцеларија за акција против мините (UNMAO) во септември 2001 година. Во почетокот, ОН планираа во 2002 година да спроведат расчистување на мините/неексплодираниите убојни средства (unexploded ordnance – UXO) во сите минирани области, но операциите за расчистување продолжија во 2004 година. Од септември 2001 година до декември 2003 година, приближно 6,7 милиони квадратни метри земја во северозападна Македонија, за кои постоеше сомневање дека се минирани со мини/неексплодирани убојни средства се расчистија. Според базата на податоци на UNMAO, од јануари 2001 до декември 2002 година, настрадаа 42 лица, од кои 15 го загубија животот од експлозии на мини/неексплодирани убојни средства. Најголем број од пријавените инциденти се последица на противтенковски мини.

1.1. Политика против мини

Република Македонија го прифати Договорот за забрана на мини (Mine Ban Treaty) на 9 септември 1998 и стана држава потписник на 1 март 1999 година. Република Македонија учествуваше на сите подготвителни состаноци на Процесот во Отава. Тој не се потпиша во декември 1997 кога договорот беше отворен за потписи, но ја истакна својата намера да пристапи.

Никакви специфични административни ниту законски мерки не беа предвидени за спроведување на Договорот за забрана на мини (Mine Ban Treaty). Република Македонија во неколку пригоди известуваше дека забранетите активности се предвидени во постоечкиот Кривичен Закон.¹ Република Македонија во јануари 2004 поднесе извештај до Организацијата за безбедност и соработка во Европа (OSCE) за тоа дека "законот за производство и трговија со оружје и опрема е донесен во 2002 година... Член 6... стои дека... забрането е да се произведува и да се тргува со оружје и воена опрема, кои се забранети со меѓународни конвенции."²

Република Македонија поднесе годишен извештај за Член 7 на 30 април 2004 година. Беа поднесени претходни четири извештаи за транспарентност, но за временски периоди кои не се совпаѓаат со барањата на Договорот за забрана на мини, при што периодот од април 1999 до мај 2001 година останува без извештај. Два извештаи беа поднесени во 2003.³

Република Македонија учествуваше на Петтиот состанок на државите потписнички на Договорот во септември 2003, и на редовните состаноци на Постојаниот комитет во февруари и јуни 2004 година. Република Македонија не учествуваше на Вториот и Третиот состанок на државите потписнички во 2000 и 2001, туку започна да учествува на процесите меѓу седниците дури во јануари 2002 година.

Република Македонија не се вклучи во исцрпните дискусии кои државите потписнички ги одржаа во врска со интерпретацијата и имплементацијата на Член 1, 2 и 3. Според тоа, таа не ги откри своите ставови во поглед на прашањата поврзани со заедничките воени операции со државите кои не се потписнички на Договорот, како што се мините за уништување на возила со чувствителни запалки или со механизми за заштита од деактивирање, како и за дозволеният број мини кои може да се задржат за обука.

На 8 декември Република Македонија гласаше за Резолуцијата 58/53 на Генералното собрание на ОН, која повикува на универзализација и имплементација на Договорот за забрана на мини. Таа гласаше за слични резолуции на Генералното собрание уште во 1996 година.

Република Македонија е држава потписничка на Конвенцијата за конвенционално оружје, но не го ратификува Дополнението на Протоколот II.

---

¹Одговорот на Република Македонија на прашалникот на Организацијата за безбедност и соработка во Европа (OSCE), 3 јануари 2003 година, стр.3. Исто така, види *Мониторинг извештај за Мини* 2002, стр. 329.

²Одговор на прашалникот на OSCE, 22 јануари 2004, стр. 2. 2-3 февруари 2004, на работилницата на Реау групата за "Напредок во исполнување на целите на Конвенцијата од Отава во Југоисточна Европа" во Букурешт, претставниците од Македонија образложија неколку претходни закони кои ги санкционираат активностите забранети со Договорот за забрана на мини.

³Види во извештаите за Член 7 поднесени на: 30 април 2004 (извештај со датум 15 април 2004) (за периодот од 15 април 2003 до 15 април 2004); 15 април 2003 (за периодот од 15 април 2002 до 15 април 2003); 24 февруари 2003 (за периодот од 6 Ноември 2002); 25 јуни 2002 (за периодот од 30 април 2001 до 30 април 2002); и 25 мај 1999 (за периодот од 4 декември 1997 до 31 март 1999 година).

Министерството за надворешни работи во февруари 2004 година укажуваше на тоа дека процесот на ратификација е во тек, при што се чека одобрение од Министерството за одбрана.⁴ Уште од 2000 година се најави дека ратификацијата е во тек.⁵ Република Македонија учествуваше како набљудувач на Петтата годишна конференција на државите потписнички за Дополнението на Протоколот II во ноември 2003. Македонија учествуваше на годишните конференции во 1999, 2000 и 2002 година.

1.2. Производство и трансфер

Некои од поранешните југословенски капацитети за производство на мини беа лоцирани во Република Македонија, но според Министерството за надворешни работи производството беше прекинато "дури пред таа [Република Македонија] да го потпише и ратификува Договорот од Отава".⁶ Според сите извештаи на Република Македонија за Член 7 "нема што да се објави" во поглед на статусот на конверзијата или неискористувањето на поранешните производствени капацитети. Во април 2004 година, Министерството за одбрана објасни дека Република Македонија никогаш не произведувала противпешадиски мини. Пробното производство на мините од типот PMR-2A кон крајот на 90-тите беше неуспешно, а капацитетите се уништија во 2000 година. Постоеја само производствени капацитети за противтенковски мини, кои пак беа уништени во 80-тите.⁷

Нема сознанија за тоа дали Република Македонија извезувала противпешадиски мини.

1.3. Складирање и уништување на мините

Во својот прв извештај за Членот 7, Република Македонија забележа залиха од 42,921 противпешадиска мина од шест различни типови.⁸ Оттогаш па наваму постојат две појаснувања. На состанокот во Атина во октомври 2001 година, претставник на Министерството за одбрана изјави дека во првиот извештај за Член 7 мините од типот PMA-2 се прикажани како PMA-3.⁹ Министерството за одбрана во април 2004 појасни дека дополнителните запалки од типот 8,353 PMA-1 и детонатори од типот 8,535 PMA-1 кои беа пријавени на состаноците во Солун во мај 2000 и во Атина во октомври 2001 се, всушност, "составни делови на 8,353 противпешадиски мини од типот PMA-1"

---

⁴Интервју со Светлана Гелева, Министерство за надворешни работи, Скопје, 23 Февруари 2004 година.

⁵Види *Мониторинг извештај за мини 2001*, стр.733, и *Мониторинг извештај за мини 2003*, стр. 321.

⁶Види *Мониторинг извештај за мини 2000*, стр. 687.

⁷Факс од Министерството за одбрана, 20 април 2004 година.

⁸Извештај за Член 7, Образец Б, 25 мај 1999 (за периодот од 4 декември 1997 до 31 март 1999 година). Види *Мониторинг извештај за мини 2000*, стр.687, и *Мониторинг извештај за мини 2003*, стр. 321.

⁹Мајор Методија Величовски, Оддел за инженеринг, Главен штаб на Министерството за одбрана, "Состојбата со противпешадиските мини во Република Македонија", работилница за регионално фокусираните акции против мини, НАТО партнерство за мир, Атина, 18-19 октомври 2001. Шестте типа на мини беа: PMA-1 (8,353), PMA-2 (4,030), PMA-3 (560), PMR-2A (29.918), "антиманетни пластични материи АРМ" (50) и "АРМ" (10).

наведени во извештајот за Член 7.¹⁰

Во извештајот за Член 7 од 25 мај 1999 година се најавува дека Владата "подготвува сеопфатна програма за уништување на залихите на мини".¹¹ Уништувањето на залихите се заврши на 20 февруари 2003 година, во присуство на поканети набљудувачи, токму пред последниот рок предвиден со договорот, 1 март 2003 година. Во неколку фази, вкупно 38,921 мина се уништија.¹² Методите за уништување и стадиумите на процесот на уништување беа опишани од страна на претставници на Република Македонија кои учествуваа на редовните состаноци на Постојаниот комитет во февруари 2002 и февруари 2003 година.¹³

Во извештајот за Член 7 поднесен во мај 1999 година и јуни 2002, Република Македонија соопшти дека ќе задржи 50 мини за истражувачки цели и обука.¹⁴ Но, во јуни 2002 година, Министерството за надворешни работи го извести Мониторот за мини дека количината на задржани мини е зголемена на 4,000 парчиња. Во врска со зголемената количина не се понуди никакво објаснување, ниту пак образложение за кои цели ќе се употребува. Извештајот на Република Македонија за Член 7 од Април 2004 година, обелодени дека 4,000 мини сè уште се чуваат и дека ниту една не се употребила за дозволени тренинзи ниту пак за развојни цели.¹⁵

1.4. Употреба

Бунтовниците, етнички Албанци, ги користеа мините во 2001 година за време на конфликтот со владините безбедносни сили во северозападниот регион кој се граничи со Косово.¹⁶ Во последно време, забележани се инциденти предизвикани од противтенковски мини поставени на патиштата кои редовно се користат (види подолу). Мисијата на ОН во август 2001 соопшти дека бунтовничките сили објавиле дека користеле и дека ќе продолжат да користат мини.¹⁷

Во почетокот на 2001 година меѓународните сили во Косово конфискуваа голема количина оружје, вклучувајќи противпешадиски мини, прошверцувани во Република Македонија. НАТО-силите, во април 2001 година, собраа 1,045 мини и друго оружје.¹⁸ Во октомври 2001, безбедносните сили открија склад со скриено оружје, вклучувајќи "повеќе од десет противтенковски мини".¹⁹

¹⁰Факс од Министерство за одбрана, 20 април 2004 година.

¹¹Извештај за Член 7, Образец Г, 25 мај 1999 година (за периодот 7 март 1999), Уништени мини во фаза 1 беа: "антимагнетни пластични материји АРМ" (50); фаза 2: РМР-2А (29 918); фаза 3: РМА-1, РМА-2, РМР2А, РРОМ-1 (16 071) – вкупни суми за секој тип одделно не беа објавени.

¹²Извештај за Член 7, Образец Г, 15 април 2003 (за периодот од 15 април 2002 до 15 април 2003).

¹³Види *Мониторинг извештај за мини 2003 година*, стр. 321.

¹⁴Извештај за Член 7, Образец Д, 25 мај 1999 (за периодот од 4 декември 1997 до 31 март 1999), и Извештај за Член 7, Образец Д, 25 јуни 2002 година (за периодот од 30 април 2001 до 30 април 2002).

¹⁵Одговор преку електронска пошта на прашалникот за Мониторингот на мини (LM), Ружица Зантева Ангелова, Советник, Мултилатерален оддел, Министерство за надворешни работи, 25 јуни 2002; Извештај за Член 7, Образец Д, 30 април 2004. Мините кои беа задржани се: РМА-1 (1 400), РМА-2 (600) и РМР-2А (2 000).

¹⁶За детали за конфликтот, види *Мониторинг извештај за мини 2001*, стр. 735-736

¹⁷Види Мониторинг извештај за мини 2002, стр. 332.

¹⁸"Бунтовниците разоружани, Македонија го оспорува присуството на НАТО", *Здружен прес*, 26 септември 2001 година.

¹⁹"Macedonia arms cache fuels unease", *CNN*, 11 October 2001.

Амнестијата во ноември и декември 2003, според ОН, резултираше со собрани 16 противпешадиски и 83 други мини.²⁰

1.5. проблемот со мините

Извештајот на Република Македонија за Член 7 не обезбеди податоци во врска со локацијата на минираните области, ниту за програмите за уништување на противпешадиските мини во областите кои се минирани. Пред 2001 година, според Министерството за надворешни работи, во Република Македонија немаше проблем со мини.²¹

Конфликтот од 2001 година резултираше со контаминација од мини, но Центарот на ОН за координација на акцијата против мини во Косово даде оценка дека "многу поголема е заканата од неексплодираниите убојни средства (УХО). Онаму каде што мините веќе биле употребени, заканата е специфична и локализирана...". Мините кои им беа на располагање и на двете страни се истите кои ги употребуваа Југословенската армија и Ослободителната армија на Косово во Косово: противпешадиски мини од типовите РМА и РМР и противтенковски мини од типот ТМА. Контаминацијата од неексплодираниите убојни средства е резултат на минирањето од страна на безбедносните сили на 80 села окупирани од бунтовниците.²²

Службата на ОН за акција против мини (UNMAS), во декември 2002 година, соопшти дека "околу 80 села во различен степен беа контаминирани со неексплодирани убојни средства, што го отежнуваше безбедното враќање на околу 100,000 внатрешно раселени лица и бегалци".²³ До мај 2004 година бројот на раселени лица се намали на околу 1,800.²⁴

Исто така, во југоисточниот дел на земјата постои контаминација од неексплодирани убојни средства, кои датираат од Првата и Втората светска војна, во областа на Солунскиот фронт, со ров долг околу 250 километри од Охрид до Гевгелија. Евиденцијата на воената опрема која е отстранета од оваа област започна во 1965 година, која укажува на 21,037 неексплодирани убојни средства, со 14 загинати и 142 повредени од неексплодирани убојни средства во периодот од 1965 до 2002 година.²⁵ Расчистувањето се планираше во 2003, но Владата не обезбеди средства од буџетот за тоа. Министерството за одбрана планираше да побара помош од НАТО и ОН за расчистување на контаминацијата.²⁶

Претходните извештаи за областите кои се минирани околу границата со

²⁰Електронска пошта од Алан Лапон, канцеларија на УНДП, Скопје, 23 февруари 2004.

²¹Одговор на прашалникот на Мониторингот на мини (LM Questionnaire), 25 јуни 2002 година; исто така види Извештај за Член 7, Образец Е, 25 мај 1999 година. Како и да е, загинати од мини имаше и пред 2001 година.

²²UNMIK "MASC Update 10/08/2001", 10 август 2001 година. Во средината на 2001 година, Меѓународниот комитет на Црвениот крст соопшти дека како резултат на употребата на стара и со низок квалитет муниција, проблемот со неексплодираниите убојни средства релативно се влоши за разлика од други конфликти. Види *Мониторинг извештај за мини 2002*, стр. 331-333.

²³"Updates from UNMAS", Mine Action Support Group Newsletter, December 2002, p.13

²⁴Телефонско интервју со Сузана Пауновска, Македонски Црвен крст, 25 мај 2004 година.

²⁵Одговор на прашалникот на OSCE, 3 јануари 2003 година, стр.3; интервенција од страна на Република Македонија, Постојан Комитет за расчистување на мини (Standing Committee on Mine Clearance), Едукација за ризиците од мини и Технологии за акција против мините, Женева, 14 мај 2003.

²⁶Види *Мониторинг извештај за мини 2003*, стр.322; интервју со Светлана Гелева, Министерство за надворешни работи, Скопје, 23 февруари 2004 година.

Косово може да се објаснат со тоа што границата не е обележана и со спорот околу нејзината точна локација. Договорот за обележување на границата, потпишан со Југославија во февруари 2001 година, беше оспорен во март 2002 година од страна на ново-избраните косовски власти. Од страна на UNMIK се формира заеднички комитет во кој беа вклучени Скопје и Приштина, со цел да се реши прашањето со границата.²⁷

1.6. Координација и планирање на акцијата против мините

Министерството за одбрана во јули 2003 година ја презеде координацијата на акцијата против мини во Република Македонија и како резултат на тоа, Канцеларијата на ОН за акција против мини (UNMAO) беше затворена. Единицата за Хумано деминирање на Секторот за цивилна заштита при Министерството за одбрана се состои од 21 деминер, распоредени во три тима. Сите се македонски граѓани кои се обучуваа и добија сертификати од International Trust Fund (ITF).²⁸ Канцеларијата на ОН за акција против мини (UNMAO) на Одделот му ја донира својата база на податоци - Информативен менаџмент систем за акција против мини (IMSMA). Во 2003-2004 година системот се употребуваше само за прибирање оперативни податоци за деминирање, но не ги регистрираше инцидентите и загинатите од мини.²⁹ Одделот не располага со национална стратегија за расчистување на мините и на неексплодирани убојни средства поради недостиг на средства. За приоритетите за расчистување на мините се одлучува врз основа на извештаите и барањата добиени од страна на локалното население и од страна на надгледувачите на ЕУ и ОБСЕ.³⁰ Во февруари 2004 година, Единицата за хумано деминирање му се приклучи на Советот за координација на Акцијата против мини за Југоисточна Европа.³¹

Канцеларијата на ОН за акција против мини (UNMAO) беше отворена од страна на Службата на ОН за Акција против мини (UNMAS) во септември 2001 година, како резултат на недостигот на национални капацитети за координација на акцијата против мините и за развивање стратегија за брза имплементација на расчистувањето на мините и едукација за ризиците од мините. Како и да е, во август 2001 година, Министерството за внатрешни работи извести дека одржува четири тима за уништување убојни средства и анти-терористичка единица, кои се во можност да се справат со нивото на тогашниот проблем со мини/неексплодирани убојни средства.³² Владата, во февруари 2002 година, ја одобри програмата за акција против мини, подготвена од страна на Канцеларијата на ОН за Акција против мини (UNMAO).

Службата на ОН за акција против мини (UNMAS) во почетокот планираше да го спроведе расчистувањето на мини/неексплодирани убојни средства во сите минирани области "пред зимата во 2002 година". Како и да е, операциите

²⁷ "Kosovo: UN Mission to set up joint committee with Skopje on border issues", UN News Service, 19 March 2002. Види *Мониторинг извештај за мини 1999*, стр.632, и *Мониторинг извештај за мини 2001*, стр.736.

²⁸ Интервју со Љупчо Зајковски, Министерство за одбрана, Скопје, 2 февруари 2004. За ITF тренингот види *Мониторинг извештај за мини 2003*, стр.323.

²⁹ Интервју со претставници на Единицата за хуманитарно деминирање, Оддел за заштита на граѓаните, Министерство за одбрана, Скопје, 7 јуни 2004 година.

³⁰ Ibid

³¹ Интервју со Љупчо Зајковски, Министерство за одбрана, Скопје, 25 февруари 2004 година.

³² Види *Мониторинг извештај за мини 2003*, стр. 322, и *Мониторинг извештај за мини 2002*, стр. 33.

за расчистување продолжија во 2003 година, концентрирајќи се притоа, како и во претходните години, на куќите и полињата во близина на населените места, со цел да се олесни враќањето на раселените лица.³³ Во 2004 година, Единицата за хумано деминирање им дава предност на областите во поранешните кризни региони во кои претходно пристапот беше отежнат од безбедносни причини. Се идентификуваа шест области: шумата во близина на село Слупчане, каде локалното население идентификуваше можно минско поле маркирано во 2002 година; градилиштето на новата болница во близина на Слупчане; областа во близина на село Танушевци, по барање од локалното население и ОБСЕ; патиштата во близина на Куманово, за кои локалното население стравува дека се минирани и покрај расчистувањето кое го спроведе Пограничната бригада (еден жител беше повреден во 2003 на еден од овие патишта); околината на село Матејче.³⁴

Сите мински полиња кои се познати а сè уште не се исчистени, како оние области кои се означени како приоритетни области за спроведување на операциите во 2004, вклучувајќи ја Задолжение 2 (околината на селото Танушевци), Задолжение 4 (патот Грачани - Караула), и Задолжение 6 (околината на село Матејче), потенцирано е да бидат постојано означени со знаци и лента за мини, додека не се добијат средства за понатамошни истражувања и спроведување на операции за расчистување.³⁵

1.7. Истражување и расчистување на мини/неексплодирани убојни средства

Покрај тоа што канцеларијата на ОН за акција против мини беше затворена, сепак, во 2003 година, од страна на меѓународни тимови беа спроведени истражувања и операции за расчистување, кои беа спонзорирани од страна на International Trust Fund for Demining and Mine Victims Assistance. Како резултат на операциите за истражување и расчистување вкупно 1,616,754 квадратни метри беа отстапени на заедницата.³⁶

Handicap International (HI) и CARE/MineTech спроведоа истражување и расчистување на 901,047 квадратни метри во 2003 година. Тимовите на HI исчистија 319,751 квадратен метар и прегледаа 309,633 квадратни метри. Тимовите на HI најдоа пет неексплодирани убојни средства а не најдоа ниту една мина. Како одговор на барањето на жителите, тимовите на HI најдоа уште три неексплодирани убојни средства. Тимовите на MineTech кои ги ангажираше CARE International спроведоа операции за расчистување на 86,722 квадратни метри, при што лоцираа две мини и шест неексплодирани убојни средства; тие исто така исчистија и уште 4,941 квадратен метар на барање на локалното население и прегледаа 180,000 квадратни метри.³⁷

³³Интервју со Љупчо Зајковски, Министерство за одбрана, 2 февруари, 2004 година.

³⁴Ibid; Изјава на Светлана Гелева, Министерство за надворешни работи, Постојан комитет за расчистување на мини, Едукација за ризиците од мини, и Технологии за акција против мини, Женева, 11 февруари 2004 година.

³⁵Интервју со претставниците на Министерството за одбрана, 7 јуни 2004 година.

³⁶Интервју со Љупчо Зајковски, Министерство за одбрана, 2 февруари 2004 година, Соопштение на Република Македонија, Постојан комитет за расчистување на мини, 11 февруари 2004 година. Како и да е, ITF соопшти дека 735 133 квадратни метри беа "исчистени", и беа најдени четири мини и 521 неексплодирани експлозивни направи. ITF, "Annual Report 2003", p.26

³⁷Интервју со Љупчо Зајковски, Министерство за одбрана, 2 февруари 2004 година, Соопштение на Република Македонија, Постојан комитет за расчистување на мини, 11 февруари 2004 година.

Локалните тимови од Секторот за цивилна заштита спроведоа операции кои ИТФ ги нарече "расчистување на боишта" од вкупно 715,887 квадратни метри, кои резултираа со уништување на две мини и на 548 неексплодирани убојни средства.³⁸

Во 2004 година, расчистувањето на три од шесте приоритетни области започна на 17 мај.³⁹

Според податоците прикажани во претходните Мониторинг извештаи за мини, од почетокот на операциите во септември 2001 година до декември 2003 година, исчистени се приближно 6,7 милиони квадратни метри потенцијално минирани земја со мини/неексплодирани убојни средства во северозападна Македонија. За време на овие операции беа најдени и уништени само 27 мини (2001 година: 4; 2002 година: 19; 2003 година: 4) и 846 неексплодирани убојни средства (2001 година: 153; 2002 година: 131; 2003 година: 562). Во овие податоци е вклучено и расчистувањето кое беше спроведено од страна на тимови од Босна и Херцеговина (БиХ) во 2001 и 2002 година. Не се вклучени податоци од акцијата за расчистување која беше спроведена од страна на италијанската невладина организација Intersos во 2001 година бидејќи не беа соопштени детали во врска со истата.

Операциите за расчистување започнаа во септември 2001 година, кратко по стивнувањето на конфликтот, но беа ограничени поради лошите временски услови. Силите на НАТО и Безбедносните сили на Република Македонија спроведоа акции за расчистување на мините од патиштата во областите кои беа зафатени со конфликтот. Од страна на ИТФ беа ангажирани тимови од БиХ, за да спроведе расчистување на мини/неексплодирани убојни средства во овие области. Тимовите од БиХ исчистија 1,739,257 квадратни метри земја и уништија 4 мини и 153 неексплодирани убојни средства. Италијанската невладина организација Intersos, исто така, спроведе операции за расчистување во осум села.⁴⁰

Во 2002 година беа исчистени близу 3,9 милиони квадратни метри, при што беа уништени 19 мини и 131 неексплодирани убојни средства.⁴¹ Тимовите од БиХ во регионите околу Куманово и Тетово прегледаа и исчистија 1,780,771 квадратни метри. Во овие акции се најдоа осум противпешадиски мини, една противтенковска мина и 56 неексплодирани убојни средства. Тие ги завршија операциите на 4 јули. Три осумчлени локални тимови ги започнаа операциите на 30 септември 2002 година во кумановскиот регион, при што прегледаа и исчистија 361,772 квадратни метри. Тие лоцираа пет мини и 41 неексплодирани експлозивна направа. Во септември и октомври 2002 година, HI и CARE International, исто така, започнаа операции за расчистување во Република Македонија. HI исчисти 1,630,260 квадратни метри (при што беа најдени една мина и 24 неексплодирани убојни средства). MineTech, кои беа ангажирани од CARE International, исчистија 83,478 квадратни метри (при што беа пронајдени 4 противпешадиски мини и десет неексплодирани убојни средства).⁴²

Во 2003 година, Секторот за цивилна заштита ја прегледа југо-источната област на Република Македонија која беше минирани со неексплодирани убојни средства. За време на техничкото истражување на околината близу

---

³⁸Ibid

³⁹Интервју со претставници на Министерството за одбрана, 7 јуни 2004 година.

⁴⁰Види *Мониторинг извештај за мини 2002 година*, стр. 333

⁴¹Одговор на Република Македонија на прашалникот на ОБСЕ, 3 јануари 2003 година, стр. 3

⁴²Види *Мониторинг извештај за мини 2003*, стр. 322-323.

Прилеп, во септември 2003 година, беа откриени 15 артилериски гранати кои содржеа гас фозген и беа уништени во центарот за обука Криволак, каде се вршеше уништувањето на залихите.⁴³ На 13 февруари 2004 година, македонските тимови за деминирање уништија 70 парчиња неексплодирани 75-милиметарски артилериски гранати, кои беа најдени во областа на Струмица за време на претходните шест месеци.⁴⁴

1.8. Едукација за ризиците од мини (MRE – Mine Risk Education)

Водевката агенција за едукација за ризиците од мини, Меѓународниот комитет на Црвениот крст (ICRC), во 2003 година, ги продолжи своите активности со печатени материјали, презентации и медиумски кампањи. Во 2003 година, беа одржани 265 презентации на кои учествуваа над 3,589 лица, вклучувајќи 3,157 деца. Последната презентација на ICRC беше одржана на 30 јуни 2003 година, со што заврши програмата за едукација за ризиците од мини во Република Македонија.⁴⁵ Секторот за цивилна заштита ја презеде одговорноста за овие активности.⁴⁶ Во јуни 2004 година, Единицата за хумано деминирање соопшти дека поради ограничените средства кои се на располагање, во 2004 година не се планира да се спроведе едукација за ризиците од мини, иако сметаат дека сè уште постои потреба за оваа активност.⁴⁷

Во соработка со Македонскиот Црвен крст, Меѓународниот комитет на Црвениот крст со активностите започна во 2001 година, кога 20 волонтери беа обучени да спроведуваат едукација за ризиците од мини во областите кои беа минирани. Како најподложни на ризик беа идентификувани децата. Активностите за едукација се спроведуваа во неколку фази, почнувајќи со активности во општините и завршувајќи со медиумска кампања и патувачки театар во 2002 година, за да се допре до поширокото население. Последната театарска претстава беше одржана во ноември 2002 година. Во овие активности се вклучи и UNICEF во 2001 година. Почнувајќи од 2001 година, се одржаа 1,032 презентации за повеќе од 2,500 возрасни и 14,500 деца.⁴⁸

1.9. Финансирање на акцијата против мини

За операциите за расчистување на мини/неексплодирани убојни средства во Република Македонија, во 2003 година, ITF обезбеди 229,000 долари.⁴⁹ Ова претставува еден отсто од вкупните средства кои ITF ги потроши во 2003 година и драстична редукација на алоцираните средства за Македонија во однос на 2002 година (1,213,653 долари или пет отсто од фондот на ITF). Средствата од 2002 година ги покрија трошоците за обука и опремување на тимовите на Цивилната заштита, расчистување на мини/неексплодирани

⁴³ Интервју со Љупчо Зајковски, Министерство за одбрана, 2 февруари 2004 година. Види *Мониторинг извештај за мини 2003*, стр. 322-323.

⁴⁴ Интервју со Љупчо Зајковски, Министерство за одбрана, 2 и 25 февруари 2004 година.

⁴⁵ Интервју со Дарко Јорданов и Херби Елмази, ICRC, Скопје, 3 јуни 2004 година.

⁴⁶ Телефонско интервју со персоналот на ICRC, Скопје, 25 февруари 2004 година, и ICRC, "Special Report: Mine Action 2003", стр. 40.

⁴⁷ Интервју со претставници на Министерството за одбрана, 7 јуни 2004 година.

⁴⁸ Интервју со Дарко Јорданов и Херби Елмази, ICRC, Скопје, 3 јуни 2004 година. Види *Мониторинг извештај за мини 2003*, стр. 323-324, и *Мониторинг извештај за мини 2002*, стр. 334-335

⁴⁹ Електронска пошта од Sabina Beber, Head of International Relations, ITF, 27 февруари 2004 година.

убојни средства и помош на жртвите. Во 2001 година, ITF алоцираше за Македонија 474,592 долари или два отсто од својот вкупен буџет.⁵⁰

Во јуни 2004 година, Единицата за хумано деминирање соопшти дека од ITF доби 40,000 евра (приближно 48,000 долари) и 25,000 евра (приближно 30,000 долари) од Владата на Словенија, со што се обезбедија средства за операциите за расчистување на мините до крајот на јули. Понатамошните операции зависат од дополнителни донации.⁵¹

Во базата на податоци *Инвестиции во акцијата против мини* се регистрираа донации за Република Македонија кои изнесуваа 1,189,310 долари за периодот од 1999 до 2002 година (1999 година: 58,333 долари од Јапонија; 2001 година: 57,461 долари од Канада, 10,753 долари од Словенија, еден милион долари од САД; 2002 година: 62,763 долари од Словенија).⁵²

Единицата за хумано деминирање, во 2003 година, првенствено беше финансирана од ITF, кој обезбеди покривање на оперативните трошоци на Единицата вклучувајќи ги тука и платите за лицата кои деминираа. Македонската влада обезбеди 10,000 долари за канцелариски трошоци, логистика и трошоци за комунални услуги.⁵³

1.10. Загинати од мини/неексплодирани убојни средства

Во 2003 година, во Република Македонија пет лица загинаа и три лица беа ранети од мини. На 4 март 2003 година, двајца полски војници кои служеа во НАТО операцијата *Allied Harmony* и еден цивил загинаа, а две лица беа повредени од детонација на нагазна мина која го активира возилото во кое тие се движеа на патот меѓу селата Сопот и Сушево, североисточно од Скопје.⁵⁴ На 17 јуни, еден војник од пограничната бригада беше убиен и еден беше сериозно повреден кога со нивното возило нагазија на противтенковска мина во близина на селото Ваксинце.⁵⁵ Во октомври, еден цивил загина кога со својот трактор нагази на противтенковска мина на патот меѓу Грачани и Караула.⁵⁶ Овие инциденти се случуваа на патиштата кои редовно се користат. Во периодот меѓу јануари и мај 2004 година не беа соопштени нови случаи на загинати и повредени лица.

Пред да затвори, Канцеларијата на ОН за акција против мини го користеше IMSM (Информативен менаџмент систем за акција против мини) за да го регистрира бројот на загинати и повредени лица од мини.

Во базата на податоци на Канцеларијата на ОН за акција против мини, во периодот од јануари 2001 до декември 2002 година се регистрираа 42 несреќни случаи предизвикани од мини/неексплодирани убојни средства, при

⁵⁰ Електронска пошта од Eva Veble, Head of International Relations, ITF, 30 април 2003 и 5 јуни 2002 година.

⁵¹ Интервју со претставници на Министерството за одбрана, 7 јуни 2004 година.

⁵² Multi-Year Recipient Report: Macedonia, the former Yugoslav Republic of", Mine Action Investment database, accessed at www.mineaction.org on 17 September 2004. UNMAS регистрира дека САД на Република Македонија и донира \$500,000 за периодот од 2002 до 2003 година. Некои од овие средства беа префрлени преку ITF. Види *Мониторинг извештај за мини 2002*, стр. 334.

⁵³ Интервју со Љупчо Зајковски, Министерство за одбрана, 25 февруари 2004 година.

⁵⁴ Македонски Информативен Центар (MIC), "Two NATO Soldiers Killed by Landmine", Vol. XII, 5 March 2003; MIC, "Two NATO Soldiers and three civilians – victims of planted mine", Vol. XII, 6 March 2003; MIC, "NATO jeep blasted by dug-in antitank mine", Vol. XII, 7 March 2003.

⁵⁵ MIC, "Professional soldier killed by a landmine", Vol. XII, 18 June 2003.

⁵⁶ Интервју со Љупчо Зајковски, Министерство за одбрана, 2 февруари 2004 година.

кои 15 лица загинаа и 27 лица беа повредени. Најголемиот број на регистрираните инциденти беа предизвикани од противтенковски мини.⁵⁷ Како и да е, информациите за пет инциденти во базата на податоци каде не беа регистрирани повредени од страна на Канцеларијата на ОН за акција против мини, како и два други нерегистрирани инциденти, укажува на тоа дека уште четири војници загинале и 13 се повредени од 1999 година. Во 2002 година едно лице го загуби животот (италијански член на KFOR) и тројца беа повредени (вклучувајќи и германски член на KFOR). Во 2001 година 18 лица загинаа и 33 лица беа повредени, вклучувајќи ги и тројцата загинали членови на ЕУ мониторинг мисијата (Словенец, Норвежанец и нивниот преведувач). Во 2000 година еден војник загина кога неговото возило нагази на противтенковска мина. Во 1999 година тројца војници беа повредени. Како дополнување на бројот на повредени воени лица во 1999 година, македонските власти соопштија дека седум косовски Албанци загинале и 16 биле повредени од нагазни мини во близина на границата, додека се обидуваа илегално да влезат во земјава.⁵⁸

Не постојат податоци во врска со тоа дали има загинали или повредени лица од оние кои биле вклучени во операциите за деминирање и расчистување во периодот од 2001 до 2004 година

Во Република Македонија постојат податоци за несреќни случаи предизвикани од неексплодирани убојни средства кои датираат од Првата и Втората светска војна, во јужниот дел на земјата. Во областа на Струга, популарно туристичко место, во периодот од 1997 до 2000 година, пет лица загинаа, а 30 беа повредени; во регионот на Битола осум лица загинаа и 111 беа повредени во периодот меѓу 1965 и 2002 година; во Гевгелија едно лице загина и едно лице беше повредено.⁵⁹

1.11. Помош за жртвите од мини⁶⁰

Центарот за координација на акцијата против мини во Косово, во август 2001 година, соопшти дека "Република Македонија има солидно развиен здравствен и болнички систем и би требало да биде повеќе од способна да се справи со било какви повреди предизвикани од мини/неексплодирани убојни средства".⁶¹ Како и да е, Светската здравствена организација соопшти дека службите за јавно здравје во земјата преживеаја една деценија регионална нестабилност и тешкотии предизвикани од социо-економската транзиција, влошена со приливот на бегалци од кризата на Косово во 1999 година.⁶² Во болниците недостига адекватно едуциран персонал и медицинската опрема е најчесто стара и со намалени можности за поправка. Единствената специјализирана единица за несреќни и итни случаи е во Клиничкиот Центар во Скопје. Службите кои обезбедуваат социјална грижа за лицата со инвалиди-

⁵⁷ Информацијата е обезбедена од Sandy Powell, Проект менаџер, и од Весна Миркоска, Асистент, Канцеларија на ОН за акција против мини, Скопје, 29 април 2003 година.

⁵⁸ Ibid, *Мониторинг извештај за мини 2001*, стр. 737-738.

⁵⁹ Информацијата е обезбедена од Канцеларијата на ОН за акција против мини, 29 април 2003 година.

⁶⁰ За повеќе информации во врска со помошта за жртвите од мини во Република Македонија види HI, *Landmine Victim Assistance in South East Europe*, Brussels, September 2003.

⁶¹ UN Interim Administration Mission in Kosovo, "MACC Update: 10/08/2001", 10 August 2001.

⁶² WHO (World Health Organization), Department of Emergency and Humanitarian Action, "FYR Macedonia", June 2000, p.1.

тет, вклучувајќи ги лицата повредени од мини, според извештаите, слабо се развиени.⁶³ Во 2004 година, Република Македонија соопшти дека "презема мерки за поддржување на напорите за деминирање и за помош на жртвите од мини... Поголемиот број од жртвите беа хоспитализирани и пренесени на рехабилитација во Воената болница во Скопје".⁶⁴

Во текот на 2001 година, Меѓународниот комитет на Црвениот крст беше единствената меѓународна хуманитарна организација која имаше пристап до конфликтните подрачја. Меѓународниот комитет на Црвениот крст обезбеди медицинска и хируршка опрема за болниците во Скопје, Тетово и Куманово, Медицинските факултети, Градската болница, Воената болница и за Единицата на специјалните полициски сили за спасување, наменети за третман на 650 пациенти повредени во војната, вклучувајќи и повредени од мини/неексплодирани убојни средства. Исто така, Меѓународниот комитет на Црвениот крст помогна во евакуацијата на повредените во болниците.⁶⁵ Меѓународниот комитет на Црвениот крст го затвори својот медицински оддел во Скопје во септември 2002 година; сепак, во 2003 година, беше донирана хируршка опрема на три болници во Скопје и на една во Тетово.⁶⁶

Институтот за физикална терапија и рехабилитација во Скопје е главниот центар за рехабилитација во земјата.⁶⁷ Директорот на Институтот соопшти дека во 2003 година на најмалку три лица повредени од мина им била укажана помош вклучувајќи и едно лице повредено во инцидент во март и две деца од Косово.⁶⁸ Ортопедскиот центар Славеј, лоциран во склоп на Клиничкиот центар во Скопје, има развиена соработка со Институтот за физикална терапија и рехабилитација и со Клиниката за ортопедска хирургија и е единствениот капацитет кој обезбедува ортопедски помагала.⁶⁹ Во 2003 година, Центарот Славеј обезбеди протези за 10 до 12 повредени лица од мини, вклучувајќи седум или осум лица од Косово.⁷⁰

Во 2002 година, ITF донираше 28,703 долари за помош на повредените од мини во Република Македонија. Седум лица повредени од мини беа пренесени на рехабилитација и им беа обезбедени протези во Институтот за рехабилитација во Словенија. ITF, исто така, обезбеди средства за еден студент од Република Македонија да студира протетика и ортотика на Колеџот за Медицински науки на Универзитетот во Љубљана во Словенија. Од 1998 година па наваму, уште еден професионалец од областа на медицината заврши едукација за рехабилитација во Словенија.⁷¹

Клиничкиот центар располага само со тројца дипломирани физиотерапевти; останатите физиотерапевти се едуцирале во технички училишта (средни училишта). Во јуни 2001 година, НИ организираше тренинг за 16 физиотерапевти од Клиниката за ортопедија и од Институтот за

---

⁶³ European Observatory on Health Care Systems, "HiT summary: The former Yugoslav Republic of Macedonia, 2002, Health Care Systems in Transitions", accessed at www.observatory.dk on 29 April 2003.

⁶⁴ Одговор на прашалникот на ОБСЕ, 22 јануари 2004 година, стр.2.

⁶⁵ ICRC, "ICRC Special Report, Mine Action 2001", Geneva, July 2002, pp. 32-33.

⁶⁶ ICRC, "Annual Report 2003", Geneva, June 2004, p. 211.

⁶⁷ HI, *Landmine Victim Assistance in South East Europe*, September 2003, p. 56.

⁶⁸ Интервју со д-р. Зоран Димовски, Директор, Институт за физикална медицина и рехабилитација, Скопје, 5 април 2004 година

⁶⁹ *Landmine Victim Assistance in South East Europe*, September 2003, p. 56.

⁷⁰ Интервју со Горан Чалоски, Директор, Славеј А.Д. Центар за ортопедски и протезни помагала

⁷¹ ITF, "Annual Report 2002", p.23

физикална медицина и рехабилитација. Сепак, потребна е дополнителна едукација за да се научат нови техники и да се подобри квалитетот на рехабилитацијата.⁷²

1.12. Политиката за инвалидитетот и практиката

Донесени се три закони (и нивни амандмани) со кои се предвидени бенефициите за инвалидизираните лица, вклучувајќи ги во оваа група и лицата повредени од мини: Законот за социјална заштита од 1997 година, Законот за пензиско и инвалидско осигурување од 1993 година и Законот за вработување на инвалидизирани лица од 2000 година.⁷³

---

⁷² HI, "Information Letter: No. 6", Skopje, 6 February 2002: interview with Cathriona McCauley, Disability Project Coordinator, HI, Skopje, 28 April 2003.

⁷³ Комитет за подготовка на Националната стратегија за намалување на сиромаштијата во Република Македонија, "Национална стратегија за намалување на сиромаштијата во Република Македонија", Министерство за финансии, Влада на Република Македонија, август 2002 година, стр. 64-65, 72. За повеќе информации види *Landmine Victim Assistance in South East Europe*, September 2003, pp.58-59.